ભાઈ બહેન ઊપર

પડતા

દુઃખના ડુંગર

એવે નામની

મના [illegible] કરૂણા રસ

દરેક [illegible] વાંચવા લાયક

વારતા

દોહરો.

સજ્જન સહુ [illegible], વારે ન આ [illegible]
સાનકોના [illegible] ન દીસમ [illegible]
ભાઈ બહેન [illegible] પડ્યાથી દુખ જ અતિ અપાર,
[illegible] વિચારજો, વાચોને આવા

રચીને પ્રસિદ્ધ કરનાર

છોટાલાલ વરજદાશ.

મુંબઈ.

"પારસી પ્રીન્ટીંગ" પ્રેસ

કિંમત અરધો આનો.

સામટી લેનારને કમીશનથી [illegible]

ભાઈ બેહેન ઉપર

પડતા

દુઃખના ડુંગર.

લાલપુર કરીને એક સુંદર શેહેર હતુ તે શેહેરમા હરીચંદ કરીને એક શાહુકાર રેહેતા હતો તે પઈસાથી તથા માન આબરૂથી સારી રીતે સુખી હતો, તેને એક ગંગાબાઇ નામની સ્ત્રી હતી, તે સ્ત્રીના ઘણા સારા ગુણ તથા નરમ સ્વભાવથી તે સૌને વહાલી લાગતી હતી તે સ્ત્રી પુરૂષ જયા જતા ત્યા હમેશા માન પામતા અને હમેશ તેઓ સુખમા દહાડા ગુજારતા તેમને એક છોકરી તથા મહીનાનો છોકરો હતો તે છોકરીનુ નામ લાડકુવ . હતુ તે પણ ઘણાજ સુખમા ઉછરી હતી, હવે દૈવયોગે તે લાડકુવરીની માતા ગંગાબાઇ મરણ પામી ત્યારે તેની છાતી ભરાઇ આવી તેથી આ પ્રમાણે વિલાપ કરવા લાગી—

વિલાપ.

વનચર વીર વધામણી (એ રાગ)

માતાજી મારા કયા ગયા, મુકી અમને રે આજ,
પીતા મારો તે શુ કરે, નહીં સુઝે રે કાજ ટેક
બંધુ મારો અહીંઆજ છે, તે તો નાનુ છે બાળ,
તેની તે દશા શી થશે, કેમ જશે રે કાળ માતા
પીતા મારો તે લગ્ન કરે, જયારે બીજી રે વાર,
સાવકી માતા તે સતાપશે, જયારે આવશે દ્વાર માત

ભાગવુ ને હુ ભુલી જઈશ, કોણ સભાળશે ભાઈ,
સાવકી માનેના સૌ જાણે, કરશે દુખની ચડાઈ   માના
હવે માતા હુ શુ કરૂ, ઇશ્વર ઉપર આધાર,
સુખનાતે દીવસ વહી ગયા, હવે દુખનો નહીં પાર   માતા

આએ પ્રમાણે લાડકુવરી અતીશય વિલાપ કરીને છા ની રહી, અને હમેશા પોતાના નાના ભાઈને સભાળતી હતી

પછી તે ગંગાબાઇના મરણનો શોક વીત્યા બાદ તે ના બાપે એક બીજી બાયડી સાથે લગ્ન કરયા તેનુ નામ કરકશાબાઈ હત   ગુણ એવાતો ખરાબ હતા કે આખો દહાડો કજીઆ કકા   ની હતી તેમજ પેલા ભાઈ બેહેન ઉપર આડા અવળા વાયા નાખી, બીચાગ ભાઈ બેહેનને હમેશા સતાપતો હતી એક દિવસે તેના ધણીના બાહાર ગ આ પછી કરકશાબાઈ બેઠા બેઠા ભરત ભરતા હતા તેટલામા પેલી છોકરી જેનુ નામ લાડકુવરી હતુ તે આવી કહેવા લા ગી કે, નવી, આ નવી, મારો નાનો ભાઇ રડે છે, તેને વા સ્તે દુધ લાવવુ છે, માટે મને એક પઇનો આપ, કે હું દુધ લાવી, તેને પાઉ અને છાનો રાખુ એટલે કરકશાબાઇ બો લ્યા, "મર રાડ નવી કઇ, અને જુની કઇ, તારો નાનો ભાઇ રડે તો નાખ ચુલામા, હુ તે ક્યાથી પઇસો આપુ, જા કોઇ તારા ધણી પાસેથી લઇ આવ, હું તે ક્યા તારા ધ ણીની કમાણીમાથી આપુ આ એ પ્રમાણે લાડકુવરીએ તે સાવકી માના મોડાના અઘટીત શબ્દ સાભળ્યા ત્યારે એક-

ક્મ પોતાની છાતી ભરાઇ આવી તેથી નીચે પ્રમાણે બોલી

" અરે મારી મા ! મારી વાહાલી મા ! તુ મને અને મારા નાહાનો ભાઇને મુકીને શા વાસ્તે મરણ પામી. અરે મારી મા ! તુ મારી ઉપર અને મારા આ નાહાના ભાઇ ઉપર કેટલુ બધુ હેત કરતી હતી એટલુ હેત, ઓ મારી મા ! હવે અમારી ઉપર કોણ કરશે ? હમો ભુખ્યા થશુ, હમારો હાથ દુખશે, હમારો પગ દુખશે, તારે ઓ મારી મા ! તારા જેવુ દુખ ચરીને હમારી કોણ બરદાસ લેશે ? ચારે ઘડીએ મારા ગાલ ઉપર હાથ ફેરવીને કોણ મારી ખબર લેશે ? અરે મા તારૂ હેત મને વારેવારે સાભરે છે તારા વગર મને મુદલ ગમતુ નથી તુ મનેતો મુકીને મરણ પામી પણ આ મારા નાનકડા ભાઇને, મુકીને શા વાસતે મરણ પામી ! અરે મા, ઓ વાહાલી મા ! હવે હુ શુ કરૂ."

એમ કહીને લાડકુવરી એક દીવસ ઘણીજ રડી પડી અને પોતાના નાહના ભાઇને છાતી સાથે દાબ્યો એટલામા નિશાળનો વડો નિશાળીઓ તેડવા આવ્યો અને કેહેવા લાગ્યો કે " તમે નિશાળમા બરાબર હાજર થતા નથી તેથી મેહેતાજી રીસે ભરાયેલા છે અને તમારૂ નામ હાજરીમાથી કાહાડી નાખશે " એ સાભળીને લાડકુવરી તરત નિશાળે ગઇ તે તરત ઘણુ રડેલી હતી તેથી તણીની આખ લાલ ચણોઠી જેવી થઇ ગઇ હતી મેહેતાજીએ

જ્યારે રડવાનુ કારણ પુછ્યુ ત્યારે તેણીએ જવાબ આપ્યો નહી પણ તેણીની આખમાથી વધારે આસુ પડવા લાગ્યા મેહેતાજી તે વખત એ વાત ખાઇ ગયા અને જરાવાર પછી સમજાવી ફુસલાવીને પુછ્યુ ત્યારે નીચે પ્રમાણે પોતાની બીના કહી સભલાવી

"મારી ઉમર હાલ દસ વરસની છે જ્યારે હુ નવ વરસની હતી ત્યારે મારી મા જે માગ ઉપર ઘણુ હેત રાખતી હતી તે મરણુ પામી અરે જ્યારે તે મરણ પામી ત્યારે હુ કેટલુ બધુ રડી મને વધારે રડવું એટલા માટે આવ્યુ કે મારો નહાનો ભાઇ છ મહીનાનો હતો ત્યારે તે મરણ પામી પછી હુ તથા મારો બાપ ચાર પાચ મહીના સુધી ઘણાજ દલગીર રહયા ત્યાર પછી મારા બાપે ફરીથી લગ્ન કરવાનો વિચાર કરયો મારી માને ગુજરવાને આશરે છ મહીના થયા એટલામા મારા બાપે પોતાના લગન કરયા હુ જાણતી હતી કે મારી મરી ગએલી માના જેવુ હેત સાવકી મા રાખનાર નથી તોપણ મને એવી ઉમેદ હતી કે તે મારી અને અગત કરીને મારા નાહના ભાઇની ઘટતી સભાળ રાખશે પણ અરે ! હું કેટલી ના ઉમેદ થઇ મારી સાવકી મા મારી તથા માગ નાહના ભાઇની કાઇબી દરકાર કરે નહીં એટલુજ નહીં પણ મારા બાપ હમારી ઉપર હેત કરે તે દેખી શકે નહીં ધીમે ધીમે મારી સાવકી માને ખાતર મારા

બાપ પણ હમારી ઉપર હેત ઓછુ કરવા લાગ્યા ”

“ મને મારા પોતાના કરતા મારા નાહના ભાઇને વાસતે વધારે દુખ થવા લાગ્યુ મારો ”નાહનો” ભાઇ રડેતો તેનીપણ કાઇ દરકાર મારી સાવકી મા કરે નહી મારા નાના ભાઇને વાસતે ખાવા પીવાની તજવીજબી મારી સાવકી મા રાખે નહીં હરએક વાતમા તે મને અને મારા નાના ભાઇને ધમકાવે. મારા નાહના ભાઇને ભુખ લાગે અને હુ મારી સાવકી માને કહુ કે ‘ મારો ભાઇ ભુખો થયો છે’ તો મારૂ બોલવુ ”કાને ” ધરે નહી. ત્યારે મારા પેટમા ઘણોજ બળાપો થઇ આવે અને મને મારી મરણ પામેલી મા યાદ આવે જયારે મારો નાહનો ભાઇ રડે ત્યારે હુજ તેને મુગો રાખુ હુજ તેને રમાડુ મારો બાપ દર. મહીને રૂપીઓ અરધો મને ખરચવા સારૂ આપે તેમથી હુજ તેને વાસતે કાઇ ખાવાનુ મગાવુ અને તે વખતે વીચાર થાય કે શું બધા છોકરાઓની સાવકી મા આવી ખરાબ હશે ! અરે સાવકી માના દીલમા શુ ઇશ્વરે દયા નહી મુકી હશે ! એવા એવા ઘણા વીચાર મારા મનમા ઉત્પન્ન થવા લાગ્યા ”

“ થોડા દીવસ ઉપર મારા ભાઇને તાવ આવ્યો ત્યારે હુ તેના બીછાના આગલ બેસી રહુ પણ મારી સાવકી મા જાણે જાણતીજ નહીં હોય એવી રીતે બેસીને કામકાજ કરે મારા નાહના ભાઇનુ દુખ જોઇ

મારી આખમાથી આસુ ખરે અને જ્યારે મારી મરણ પામેલી મા યાદ આવે ત્યારે મારા આસુનો તો પારજ નહીં હજુ મારા પડોશી ભના કે મને તથા મારા નાહના ભાઇને પ્યારથી બોલાવે કાંઇ સારૂ ખાવાનુ કીધુ હોય તો હમોને આપે પણ અરે કોઇપણ દીવશે મારી સાવકી માએ હમારી ઉપર હેત કર્યુ નથી હુ તેણીના હુકમમા રહુછુ જે કહુછે તે હુ કરુ છુ હુ તેની ધમકી ખમુછુ કોઇ કોઇ વખતે ગાળો ખાઉછુ ઘરનુ કેટલુ એક કામ કરૂછુ તોપણ અરે તેણીને મનથી કાંઇજ નહી કોઇ દીવસ દલગીરીમા અને દલગીરીમા હુ ભુખી સુઇ ગઇ તો તેની દરકાર મળે નહીં મારા બાપ મારી દયા ખાઇને ઉઠાડવા આવે તો તેમાં - તેણીને પરવડે નહી. અરે હુ શુ કહુ મારી મા મને વારંવાર યાદ આવેછે ત્યારે મારી આખમાથી આસુઓ ખરેછે,

"હુ બરાબર નીશાળે આવી શકતી નથી તેનુ કારણ પણ એજ છે મને ભણવાની ઘણી હોશ છે પણ મારી ગેરહાજરીમા મારા નાહના ભાઇની ખબર લેનાર કોઇ મળે નહી તે હજુ પાચ વરસનુ બચ્ચુ થયુ નથી, તેની ઉપર એટલી બધી અરે ખાઇની નજર મારી સાવકી મા શા વાશતે રાખતી હશે અરે મારી મા! મારી વાહલી મા! તુ મરણ પામી નહી હોતતો મારી તથા મારા નાહના ભાઇના આવા હાલ થાત નહીં" એમ

બોલતા બોલતા તથા ડચકા ખાતા ખાતા લાડ કુવરી રડી પડી

આવે દેખાવ જોઇ મેહેતાજીને તથા કેટલીએક છોકરીઓને ઘાણી દયા ઉપજી એ વાત સાભલી અતીશય એચબો લાગ્યો ને તેઓની આખમાથી આસુ ભરાઇ આવ્યા કેટલીએક છોકરીઓને કોઇબી નાહના બાલકને મુકીને તેના મા મરણ પામશોમા એવુ આપણે સર્વ શકતીમાન ઇશ્વર પાસે માગીએ છીએ તોપણ કદાચ કોઇ નાહના બાલકની મા મરણ પામી હોયતો શુ તની સાવકી માને લાજમ ` ` બરદાસ કરવી નહી ! અરે તેની ઉપર અદેખ ા જોવુ ! ના કોઇબી સાવકી માને પોતાના ઓરમાન બાળક ઉપર કરડી નજર રાખવી ઘટતી નથી. જેઓ કરડી નજર રાખેછે અને તે બાળકોને પોતાના કરી સમજતા નથી તેઓ ઉપર ઇશ્વરનો અતીશે કોપ થાયછે અને તેવી સાવકી માતાઓ ઉપર ઇશ્વર કદી દયા કરવાનો નથી,

અરે વાચનારી બેહેનો અને વાચનારી માતાઓ ! તમો કોઇ બાળકની સાવકી મા હોયતો તમો એવુજ સમજજો કે ત બચ્ચાઓની ખરી માની જગો ઉપર ઇશ્વરે તમને મુકેલા છે અને જેવી બરદાસ અને ચાકરી તમો તમારા પોતાના બચ્ચાની કરો તેવીજ બરદા ખને ચાકરી તમારા ઓરમાન બચ્ચાઓની કરો તેઓ ઉપર તમે અદેખાઇ ના રાખો તેઓ તદન બેસમજ અને નીર

અપરાધી છે તેઓની ઉપર કરડી નજર અને અદેખાઇ રાખ્યાથી તમારૂ કોઇ જનમમા ભલુ થનાર નથી નીર્બળ અને નીરઅપરાધી બાળક ઉપર અદેખાઇ અને કડવી નજર રાખ્યાથી તમારૂ દીલ ક્રુર અને ઘાતકી માલુમ પડેછે અને તે તમારી અબળા જાતને છાજતુ નથી તમે એવુ જ સમજો કે તમારા પોતાના તનથી પેદા થયલા બાળકો છે અને તેઓની સભાલ માટે તમે પેદા થયલા છો તમારે પેટેથી બીજા બાળક જન્મ્યા હોય તો તેઓ વચ્ચે ને મારા ઓરમાન, બાળક વચ્ચે તફાવત રાખશો મા જેવા તમારા બાળકને ચાહો તેટલાજ તમો તમારા ઓરમાન, બાળકને ચાહો તમે, પોતેજ ઓરમાન બાળકો જણાએ હો તો તમને પોતાને કેટલુ લાગે તેનો વીચાર કરો જે ઇશ્વરે તમારા હાથમા લઇઆર બાળકો મુકયાછે તે ઇશ્વરનો તમો આભાર માનો અને તેઓની ખરી મા, તરીકે સભાળ લો ઇશ્વર તમને સારી બુધી આપે અને તમો તમારા ઓરમાન બાળકોને ખરા તનના બાળક કરી સમજો એવી હમારી તે કીરતાર આગળ પ્રાર્થનાછે

સમાપ્ત.

